

Helvetica-ünnep

EGY ÖTVENÉVES BETŰTÍPUS KÖSZÖNTÉSE

Maczó Péter

Betűtípusoknak is lehetnek születésnapjai: ünnepi torta helyett egy kiállítással emlékezik a szakma a Helvetica megjelenésének félvszázados évfordulójára.

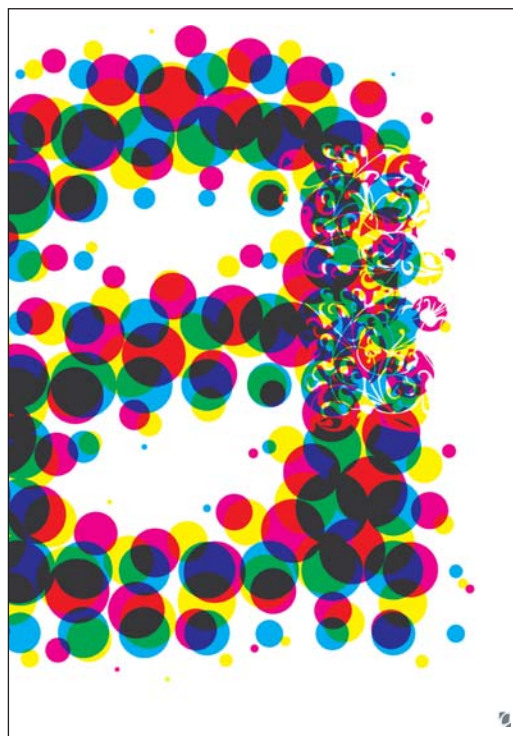
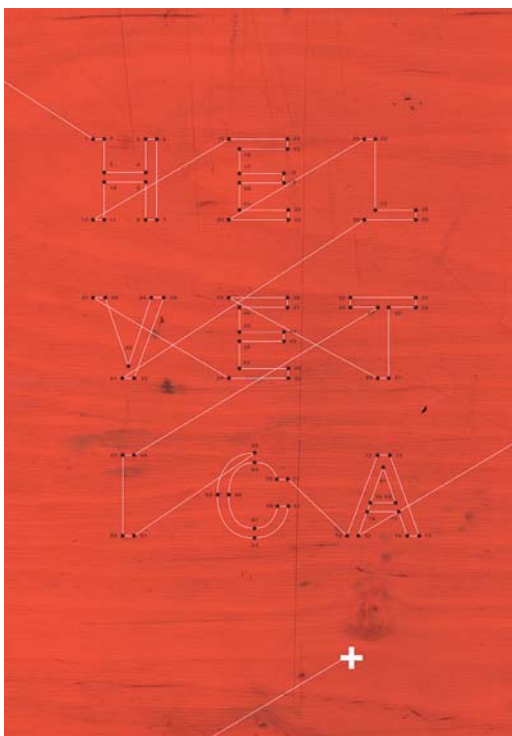
Neville Brody (az Arkadia, az Industria, az Insignia, a Blur és a Gothic betűtervezője) akkor született, amikor a Helvetica is. Az összevetés talán bizarrnak tűnik, mégis.

Ma már tudjuk, a stílusok és izmusok a 20. században egymás sarkára tapostak.

Nos, Max Miedinger, a Helvetica tervezője, a nyomdászat és a betűtervezés klasszikus vonalához tartozik. Úgyis, mint svájci. És ez ismét egy apró ellenpontozásra kínál lehetőséget: számunkra a svájci tipográfia (lásd még Wolfgang Weingart) releváns, modern dolog. Annyira élő és meghatározó szűk szakmai körökben, mint tágabb értelemben – esetenként – a Bauhaus. De nem szeretnék elkalandozni Maradjunk 1957-ben! Hivatalosan ebben az esztendőben jelent meg a Helvetica,

akkor még új Haas-Grotesk néven. Ide kívánczik az anekdóta, miszerint egy laikus (New Yorkban) találkozik a betűvel, s igen megilletődik. Helvetica! Micsoda ország lehet az Európában, amelyik felveszi egy betűtípus nevét?

Szóval Max Miedinger 1910-ben született. Christkindli volt a javából (december 24)! Érdekes módon sokkal kevesebbet tudunk róla, mint korunk más sztártervezőiről. Pedig az írás, amit alkotott, mondhatni a 20. században egy igazi sztár volt.



Tervezőnk betűszedőnek tanult Zürichben, majd a Haas-féle betűöntődobban dolgozott. Eduard Hoffmann, az igazgató bízta meg, még 1956-ban, hogy tervezzen egy talpnélküli lionéaris antikvát.

Ez lett az új Haas-groteszk. Amelynek több változata is elkészült, és használatba került 1957-ben. Azt a nevet, hogy Helvetica 1960-ban kapta.

Miedinger csendesesen, félrevonultan élt 1980-as haláláig. Szinte senki sem méltatta különösebben, pedig a betűcsalád egyre terebélyesedett, és mondhatni néhány évtized alatt az egyik legmeghatározóbb típusává vált szerte a világon. Nagy cégek, mint az Agfa, a Basf, a Knoll, a Letraset, a Nestlé, az Olympus, a Panasonic, a Parmalat vagy a Zanussi (keskeny változatában)

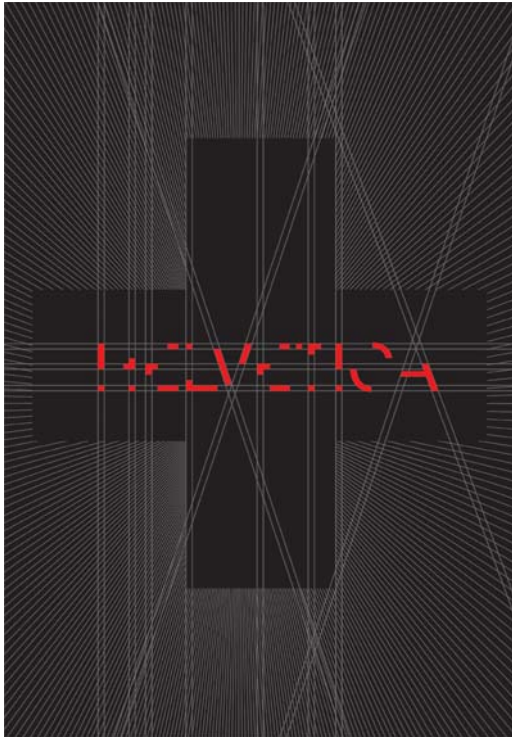
vállalták fel logóikban, és az információs tervezésben is különösen népszerűvé vált: nem csak a svájci vasúttársaság, de a PanAm, a Lufthansa, és a New York-i metró (nem más, mint Maximus Vignelli tervei alapján) ugyanúgy a Helveticát használja, mint a moszkvai földalatti (cirillként).

A betűtípusnak nem csak latin, cirill sőt thai változatai is vannak.

Tájékoztató feliratok, nagy- és kisbetűs, előre gyártott táblák láthatók szinte minden-



Borzák Márton: Kösd össze a számokat! című posztere, mellette Szegi Amondó Arterror munkája. Túl vagy a nehezén, most jön a neheze (Örkény István fanyar születésnapi mottója) Helveticára fordítva: Maczó Péter terve. Vargha Balázs H50 című plakátja szintén egy születésnapot idéz...



felé ezzel a betűtípussal. Valljuk be, a 20. század második felében arculatformáló hatása szinte a tervezőgrafika egészére kiterjedt.

Egyszerű, tiszta és geometrikus formáival az előző századforduló népszerű Akzidens Groteskjének helyébe lépett. Jellegzetes a verzál G és R, a kurens a meg a kissé széles e betűje. Semleges, nyugodt látványa, bár nem kedvez az egyéniségnek, a megbízható üzleti szellemet erősíti. Technokratáknak ajánlott!

Alkalmazásában a dilettáns tervezők sokat rontottak az imidzsén: rossz ritmussal, düllöngélve vakargatták letraset íveken vásárolható sorozatait, és már a fényesedés gyorsan letűnt korában vidáman torzították betűképeit. Ez az undorító szokás változatlanul divat a szakma perifériáin!



Pedig e betűtípusnak, mint családnak számos, hatvannál is több metszete ismeretes.

A font a Linotype Germany tulajdona.

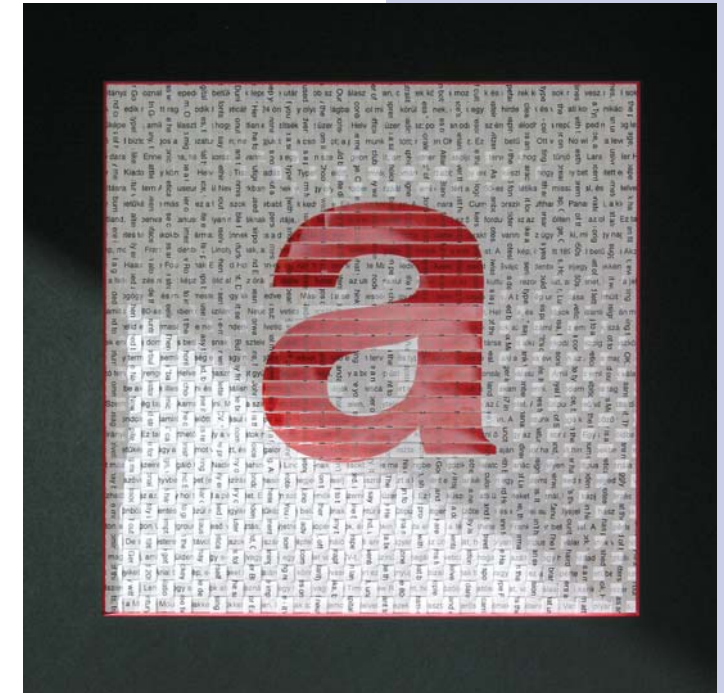
Mi sem természetesebb, mint hogy aki ilyen nagy ívet fut be, annak ellenlábasai is akadnak. Elég ha beírjuk a Google keresőbe:

„I hate Helvetica” – és véleményeket kaphatunk a másik oldalról is.

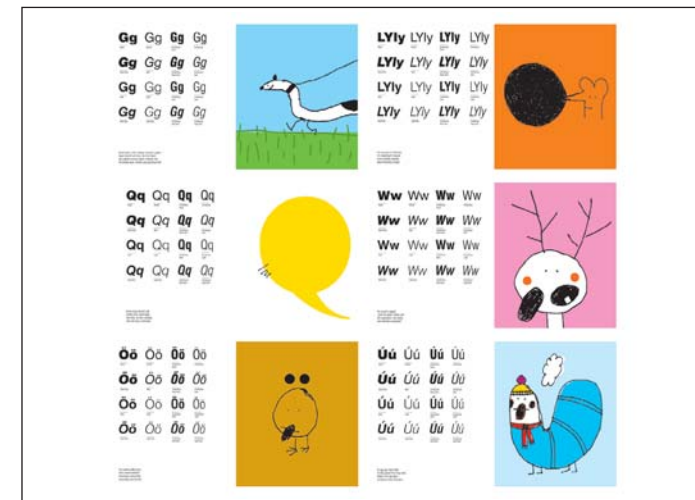
Bevallom, magam is igen gyakran kikeltem ellene. Talán éppen a népszerűsége miatt? Times és Helvetica – na nem! mondtam jópárszor... egészen az elmúlt esztendőig.

Pedig. Amikor itthon még nem volt megvásárolható, ki-repróztott betűnegatívról nagyított dokukópiák karaktereit pikkeltük össze szavakká. Így használtam magam is.

És most egy töredelmes valomás következik: tavaly a Frankfurti Könyvvásáron egy kis, piros kötet került a kezembe: H, vagyis Hommage to a typeface. Lars Müller a neves svájci kiadó jelentette meg, állított emléket a Helveticának még a jubileum előestéjén.



Megvettem: az ember ismerje meg azt is, amit nem szeret, ami ellen ágál. Nos, a könyv számos rangos szerzővel indít. Köztük, Paul Rand, Emil Ruder, Hans Hillmann, Alan Fletcher, Dan Reisinger, Neville Brody. Egészoldalas plakátjaik között a tizedik oldalpáron, váratlan



A bal oldalon, sorrendben Serfőző Péter és Takács Anna, alatta Kóthay Gábor terve. A jobb oldalon Farkas Anna szöttes és lentebb Kárpáti Tibor illusztrált betűábécéje látható.

ismerős, egy fekete-fehér fotográfika – meglepő élmény volt: 1978-as poszterem a varsói plakátbiennálé anyagából kiemelve... Azért ne köpjük le magunkat.

Hálás tiszteletem Max Miedingernek, és Lars Müllernek.

És most a kiállításról: ezen az őszön megmozdult a designvilág. A tervezőgrafika (mert ez is design kérem) egész napos programot szervezett Max Miedinger és a Helvetica tiszteletére. A rendezvény a Magyar Tervezőgrafikusok és Tipográfusok második eseménye, amely a Graphicum kötet bemutatása után – ezúttal is a Gödörben – került tető alá, Graphifest rendezvényként. Nagyon kellemes, barátságos, sőt baráti volt a helyszín. Tele szakmai érdeklődőkkel, akik már a délutáni előadásokra is szép számmal érkeztek. (Nem

is tudom mi lenne, ha a Nemzeti Színház ide épülhetett volna, ahova tervezték? Bár az egy másik nemzeti volt!)

A pályázatra 74 alkotó 152 munkája érkezett be, s a zsűri (Kaszta Mónika, Kravjanszki Róbert, Náday Ferenc, Pohárnok Mihály és Szőnyi György) *Lelkes László* elnök irányításával – stílusosan – ötvenet válogatott ki az 50. születésnap alkalmából.

Az ünnep része volt Gary Hustwit dokumentumfilmje: *Helvetica*. A két előadó még az előző napi Papyrus-rendezvény szereplője volt: Erich Alb és Jonathan Barnbrook.

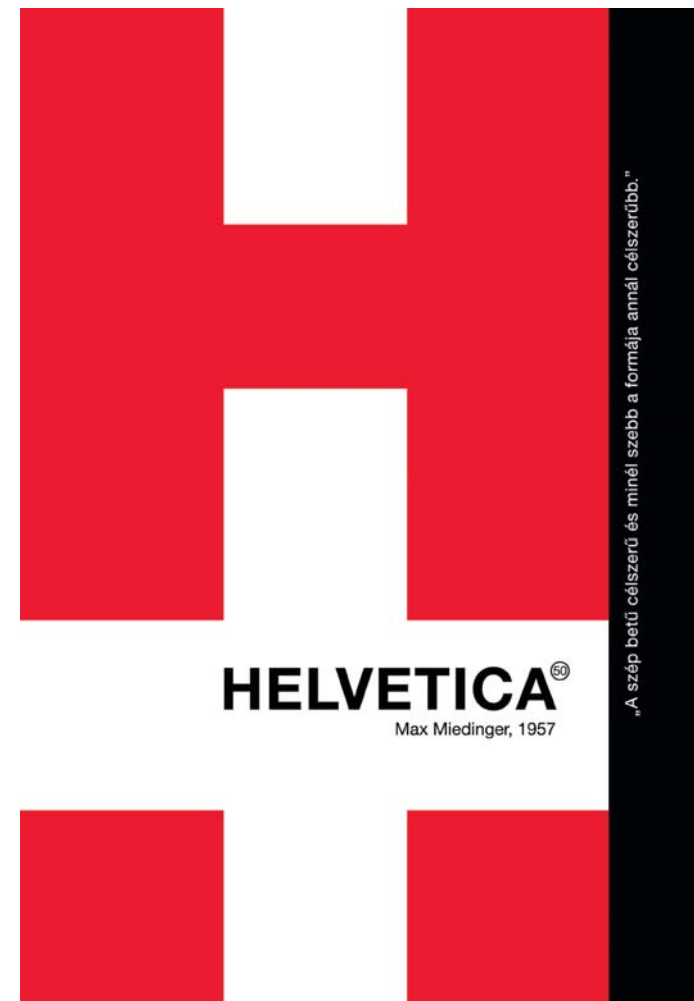
Nos, a zsűri döntése alapján Csernák Bence különdíjat kapott, és a Helvetica pályázat fabetűje (H mint helvetica) Janiga Lívია és Litványi János szerzőpárosához került, ők közösen jegyezték a plakátot

és igen kedvesen vették tudomásul sikerüket. Mintha sejtették volna: Helvetica pólóban jelentek meg a díjátadáson.

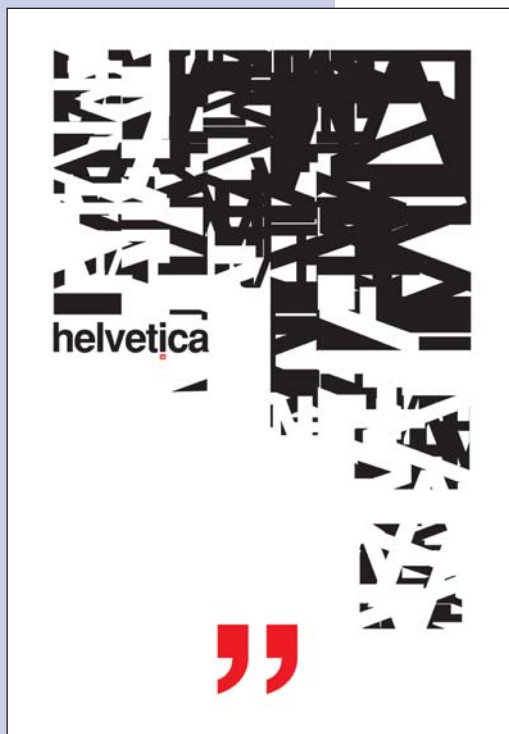
Egyébként pedig a bemutatott munkák közül hét alkotótól kettő, háromtól négy poszter is a beválogatott ötven közé jutott a többi 24 tervező munkája volt. Ami számomra azt jelzi, szükség van ilyen rendezvényekre, ahol a szakma alkotásra vágyó hívei olyan feladatokat kapnak, amelyben nem accountosok mondják meg, mit hogyan csináljanak, s főképp nem a megbízó néha kétes izlése szab irányt a grafikának...

Egyébként, szinte restellem, hogy ennek a gazdag programnak a másik, még annyira figyelemre méltó, sőt immár tradicionálisnak mondható eseményére nem futja a hely: Aranyrajzszög kiállítás töltötte be a Gödör nagyobbik felét.

Ezen az eseményen szokásos módon *Futó Tamás* és *Lőrincz Attila* a Grafikai Stúdiók lelkes vezetői és a zsűri – a tervezőgrafikusok közül – idén is három kiemelkedő alkotót választott.



„A szép betű célszerű és minél szebb a formája annál célszerűbb.”



I miss you, Helvetica



Kiss István életműdíjat kapott, Farkas Yama és Farkas Anna pedig a kulturális kategória és a szakmai alkotói díjak nyertesei voltak.

Munkáik igazán meggyőző módon tanúsították, hogy méltóak az elismerésre.

Balra Halasi Zoltán posztere mellett Csernák Bence különdíjas munkája látható. Fent Janiga Lívია és Litványi János matt nyertes alkotása, végül Németh Tamás plakátja: Hommage á Helvetica szerepel.